

Приручник за родитеље и сараднике Деца са сметњама у развоју

Овај приручник је намењен родитељима као извор информација о доступним облицима подршке у оквиру Ресурсног центра „Мара Мандић“ у Панчеву. Основни циљ водича је пружање јасних смерница о начинима остваривања стручне помоћи и надлежностима у оквиру Ресурсног центра као и јачању сарадње родитеља и стручњака укључених у подршку деци са сметњама у развоју.

Садржај:

1. Улога и услуге које пружа Ресурсни центар
2. Родитељска улога у развоју детета са сметњама у развоју
3. Первазивни развојни поремећаји
4. Артикулациони поремећај
5. Специфични развојни језички поремећај
6. Поремећај пажње са хиперактивношћу
7. Специфичне тешкоће у учењу
8. Поремећаји флуентности говора
9. Асистивна технологија
10. Примери добре праксе
11. Искуства родитеља о сарадњи са Ресурсним центром „Мара Мандић“

Овај приручник има за циљ да подстакне дијалог, размену примера добре праксе и да буде подршка свима који верују да заједничким радом можемо створити друштво једнаких могућности за свако дете.

„Ресурсни центар, породица и школа – партнери у истом циљу.“

УЛОГА РЕСУРСНИХ ЦЕНТАРА

Ресурсни центри представљају кључни облик подршке систему инклузивног образовања. Њихова улога је да, кроз стручну, саветодавну и функцију унапређења праксе, пруже подршку деци са сметњама у развоју, њиховим породицама, као и образовно-васпитним установама.

Кроз примену савремених стручних знања, размену искустава и коришћење ефикасних приступа у раду, обезбеђује се квалитетна подршка васпитно-образовној пракси, што доприноси јачању капацитета школа и предшколских установа за пружање адекватне подршке деци.

Посебан значај има њихова улога у развоју и примени индивидуализованих приступа, заснованих на потребама детета, као и у промоцији инклузивних вредности и међусекторске сарадње.

УСЛУГЕ РЕСУРСНИХ ЦЕНТАРА

Ресурсни центри пружају широк спектар услуга, у складу са потребама деце и захтевима образовно-васпитних установа, међу којима су:

- стручна процена и праћење развоја детета;
- саветодавна подршка наставницима, васпитачима и стручним сарадницима;
- подршка у планирању и реализацији индивидуализованих образовних програма (ИОП);
- уступање и примена асистивне технологије и дидактичких средстава;
- директан рад са децом;
- подршка и саветовање породица;
- едукације, обуке и стручна усавршавања запослених у образовању;
- сарадња са Интерресорним комисијама и другим релевантним институцијама.

ЗНАЧАЈ У ИНКЛУЗИВНОМ ОБРАЗОВАЊУ

Кроз своје активности, Ресурсни центри доприносе раном препознавању потреба детета, смањењу баријера у учењу и унапређењу образовних исхода. Они представљају ослонац школама у процесу инклузије и значајан фактор у изградњи подржавајућег и доступног образовног окружења за свако дете.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА УСЛУГЕ РЕСУРСНОГ ЦЕНТРА

Остваривање права на услуге Ресурсног центра покреће се обраћањем родитеља, односно законског заступника детета или образовно-васпитне установе, ради добијања почетних информација и стручних смерница.

Након иницијалног обраћања, дете се упућује на Интерресорну комисију ради процене потребе за додатном подршком, у складу са важећим прописима. По добијању мишљења и предлога Интерресорне комисије о упућивању детета, започиње пружање одговарајућих услуга у складу са препорукама комисије. Овако уређен поступак обезбеђује правовремену, стручно засновану и законски усклађену подршку детету, уз поштовање принципа индивидуализације и најбољег интереса детета.

МОБИЛНИ ТИМ СТРУЧЊАКА РЕСУРСНОГ ЦЕНТРА

- **ОЛИГОФРЕНОЛОГ**
 - Едуковани за рад са особама са тешкоћама у менталном развоју и децом са развојним проблемима.
- **ЛОГОПЕД**
 - Превенција, дијагностика и третман говорно-језичких и развојних поремећаја.
 - Рехабилитација различитих патологија говора и језика, како код деце тако и код одраслих.
- **СУРДОЛОГ**
 - Стимулација слушања, говора и језика код особа оштећеног слуха.
 - Оснаживање целокупне личности особе оштећеног слуха.
- **ТИФОЛОГ**
 - Рехабилитација и едукација особа са оштећењем вида.
 - Стимулација целокупног развоја детета.
- **СОМАТОПЕД**
 - Рад на превенцији, детекцији, процени и третману особа које имају сметње у развоју и физичком кретању.

„Тим стручњака у сарадњи са породицама и другим институцијама представља основу квалитетне подршке деци са сметњама у развоју, јер кроз заједничко планирање, размену знања и уважавање индивидуалних потреба детета омогућава целовит приступ развоју, учењу и социјалној инклузији.“

РОДИТЕЉСКА УЛОГА У РАЗВОЈУ ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Родитељство је универзална животна улога која траје цео живот и динамичан процес који се развија упоредо са дететом.

Улазак у улогу родитеља не долази са упутством, нити са гаранцијама, већ са сталним учењем, преиспитивањем и прилагођавањем.

Свако дете је посебно, а сваки родитељски пут јединствен.

У родитељској улози формирају се емоционалне релације које су трајне и у међусобном деловању родитељ-дете.

Три основна облика понашања дефинишу однос који се формира између родитеља и деце у породици:

- брига о детету - родитељска способност да изгради емоционални однос са дететом (топлина, охрабрење, осећајност);
- отвореност родитеља према дечјем мишљењу, жељама;
- спремност родитеља да омогући детету да преузме ризик, да има различита искуства и да можда доживи неуспех.

Посебан аспект родитељства односи се на родитеље деце са сметњама у развоју који се, поред уобичајених родитељских обавеза, често суочавају са додатним захтевима, као што су рана дијагностика, континуиране терапије, сарадња са стручњацима и остваривање права у систему здравствене, образовне и социјалне заштите. Ови изазови могу имати значајан утицај на породичну динамику и захтевају додатну подршку и информисаност.

Важно је нагласити да сметње у развоју не одређују целокупни идентитет детета. Свако дете поседује индивидуалне потенцијале, способности и потребе, те је улога родитеља и стручњака да те потенцијале препознају и подстичу. Родитељима деце са сметњама у развоју неопходна је системска подршка, као и приступ поузданим и правовременим информацијама.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

- правовремено потражити стручно мишљење и подршку;
- при првим сумњама да дететов развој одступа од развојне норме препоручује се први корак у виду консултација са педијатром који ће упутити дете на даљу дијагностику и процену;
- остваривање сарадње са мултидисциплинарним тимом или са доступним стручњацима;
- подршка детету је најефикаснија када је укључено више стручњака (педијатар, дефектолог, логопед, психолог, педагог, социјални радник) и када је у складу са дететовим потребама;
- учествовање у планирању подршке;
- улога родитеља у процесу планирања подршке детету је од кључне важности као и праћење интервенција у оквиру рада са дететом. Овај аспект је важан због примене препорука у свакодневном породичном окружењу;
- информисање о правима детета и доступним услугама;
- препоручује се упознавање са правима детета у области здравствене, образовне и социјалне заштите као и информисање о свим локално доступним услугама;
- очување психофизичког здравља целе породице;
- важно је неговање породичне динамике и ритуала (излети, ручкови ван куће, путовања, обилазак фамилије итд.) да би породица избегла социјалну самоизоливаност и створила дететове навике друштвено прихватљивог понашања;
- подршку треба фокусирати на дететовим снагама, интересовањима и потенцијалима у оквиру индивидуализованог приступа (нпр. подстицање способности које су препознате код детета: спортске активности, потребе за шетњом, пливање, плесање итд.).

АУТИЗАМ

ПОЈАМ АУТИЗМА

Аутизам је неуроразвојни поремећај који прожима области комуникације и социјалну интеракцију. Деца са аутизмом имају и карактеристичан недостатак имагинације што отежава њихов доживљај друштвених активности.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ АУТИЗАМ?

Рани симптоми могу укључивати значајно кашњење у језичком или друштвеном развоју.

Рани знаци код беба и мале деце:

- не гледа у родитеље током храњења, не смеши се као одговор;
- не прати предмете погледом, не маше, не показује прстом, не тражи да га подигну;
- не имитира покрете лица или звукове, не тражи пажњу звуком.

Стручњаци сматрају да постоји тријада поремећаја код АСД и они се деле на:

- оштећење социјалних интеракција;
- оштећење комуникације;
- ограничени и понављајући обрасци.

Важно је запамтити да су ово знакови спектра поремећаја, што значи да се могу јавити у различитим степенима и комбинацијама код сваког појединца.

Родитељима деце са са аутизмом је потребна перманентна подршка у свим активностима током целог живота.

Основне смернице, након дијагностике, се односе на:

- редовне прегледе у специјализованој установи;
- укључивање детета у организовани систем васпитно-образовног рада (вртић, школа);
- процена дететових способности и сарадња са стручњаком који има највише контакта са дететом (препоруке Интерресорне комисије);
- организација дана кроз прилагођену структуру.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

Практични савети имају за циљ да помогну родитељима у комуникацији, организацији окружења и јачању дететових вештина:

- организовање предвидиве дневне рутине;
- јасна структура смањује анксиозност вашег детета и ствара му сигурну базу;
- коришћење јасне и једноставне комуникације;
- говорне поруке које користите треба да буду кратке, конкретне и доследне;
- по потреби користите визуелне подсетнике, комуникаторе;
- позитивно поткрепљење;
- похвалите труд, а не само резултате јер на тај начин јачате самопоуздање свог детета са аутизмом;
- постепено увођење промена;
- најавите промене дневне рутине унапред и постепено их уводите;
- приликом увођења промена можете користити јасне говорне поруке као и визуелна средства;
- сарадња са стручњацима је кључна;
- редовна комуникација са стручњацима, који раде са вашим дететом, омогућава усклађен приступ подршци у школи, вртићу и код куће;
- важно је да родитељи воде рачуна и о себи;
- подршку можете добити од стручњака који раде са вашим дететом, удружења родитеља као и у ваншколским институцијама;
- практикујте одморе, изласке са пријатељима кад год имате могућности, увек оставите простора, у току дана, да се одморите.

АРТИКУЛАЦИЈА

ПОЈАМ АРТИКУЛАЦИЈЕ

Артикулациони поремећаји, познати и као дислалије, су неправилности у изговору појединих гласова које нису последица оштећења слуха или интелигенције, већ су повезане са моториком говорних органа, говорним моделима или слушном перцепцијом, а манифестују се као изостављање (омисије), замена (супституције) или неправилан изговор (дисторзије) гласова, чести су код деце и решавају се логопедском терапијом.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ ПОРЕМЕЋАЈЕ ИЗГОВОРА?

Дислалија се сматра једним од најучесталијих говорних поремећаја у популацији деце чија је учесталост од 20-40%.

Како се манифестују:

- **омисија** - изостављање једног или неколико гласова (нпр. дете уместо риба изговара иба, уместо слатко каже сатко...);
- **супституција** - замена једног или више гласова другим (нпр. дете уместо риба изговара јиба, уместо миш каже мис, уместо чика каже цика...);
- **дисторзија** - неправилан изговор једног или скупа гласова. Сви гласови су присутни, али је њихов изговор другачији од уобичајеног. Углавном су то благо до јако умекшани начини изговора гласова Ш, Ж, Ч, и такозвано грлено Р које личи на Х и француско Р.

Најчешћи узроци поремећаја артикулације су:

- **погрешно говорно васпитање** - неадекватан говорни пример родитеља или неког другог члана породице у периоду развоја говора, задржавање и подржавање „тепавог“ говора детета и након фазе физиолошког тепања, па се такав говор као погрешно научено вербално понашање задржава и у каснијим годинама живота;
- **функционални** - односи се на редукцију фонемског слуха, односно неспособност диференцијације појединих гласова;
- **аномалије говорних органа**: аномалије вилице и зуба (протрузија, прогенија, отворен загрижај, укрштен загрижај и дијастема), отворена ринолалија, затворена ринолалија.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

После порођаја, веома је важно дојење бебе, како због незаменљивог квалитета мајчиног млека, тако и због самог сисања које активира бројне функције.

Пре свега, активно сисање утиче на правилно формирање костију, мишића лица и говорних органа (мишиће усница, обрашчиће, језика и меког непца).

Са појавом првих зуба (око 5. и 6. месеца) потребно је унети чвршћу храну која ће више да оптерећује мишиће и стимулише развој говорних органа.

Узимање хране кашичицом и пијење из шољице стимулишу активно функционисање усница и правилан раст костију вилица и зуба, а жвакање и гутање хране припремају мишиће за сложенију функцију - говор.

Употреба гумене цуцле и варалице има негативан утицај на развој говорних органа.

Стално сисање прста узрокује неправилно развијање горње и доње вилице, истурање горњих зуба и стварање великог загрижајног отвора, што онемогућава правилан изговор. То значајно омета изговор многих гласова (с, з, ц, ш, ж, ћ, ђ, ч, џ, л, р, т, д, н).

Таблица правилног изговора гласова по годинама:

1-2	2-3	3,5-4,5	4,5-5
а, о, е, п, б, т, д, м	и, у, ј, в, ф, г, к, х, н	с, з, ц, ш, ж, л, љ, њ	ч, џ, ћ, ђ, р

РАЗВОЈНА ДИСФАЗИЈА

ПОЈАМ РАЗВОЈНЕ ДИСФАЗИЈЕ

Развојна дисфазија је говорно – језички поремећај који карактеришу значајна одступања у развоју говора и језика код деце која немају неуролошке сметње, оштећење слуха, нису снижених интелектуалних способности.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ РАЗВОЈНУ ДИСФАЗИЈУ?

Развојна дисфазија је релативно чест језички поремећај код деце, веома је битно открити га на раном узрасту и отпочети са третманом, јер касније може утицати на стицање вештина читања, писања и рачунања, неретко и аграматичан говор.

Симптоми развојне дисфазије укључују приметно кашњење у развоју говора (брбљање, прве речи), тешкоће у формирању реченица, неразумљив говор, сиромашан речник и граматичке грешке (проблеми с падежима, временима, родовима).

Деца имају проблема с разумевањем апстрактних појмова, просторних односа, као и краткорочним памћењем.

Како се манифестује:

- дете звучи "неразговорно", чак и ужој породици;
- користи само основне облике речи, изоставља префиксе/суфиксе, користи именице и глаголе у основном облику, избегава заменице и времена.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

Рана дијагностика и третман: Што пре започнете са логопедом, то су бољи резултати.

Поједностављена комуникација:

- говорите спорије и јасније;
- користите кратке реченице;
- поновите оно што је дете рекло, исправно без опомињања;
- користите гестове и мимику.

Стимулација језика код куће:

- игра: користите функционалну игру (нпр. кување, слагање коцки) за увођење нових речи;
- свакодневни живот: именујте предмете, радње (нпр. "Дај лопту", "Ово је чаша");
- читајте заједно: читање књига, чак и ако дете не разуме све, обогаћује речник.

АДХД

ПОЈАМ АДХД-А

АДХД (Attention-Deficit/Hyperactivity disorder) или поремећај пажње и хиперактивности је неуроразвојни поремећај који се најчешће јавља у детињству, али често перзистира и у адолесценцији и одраслом добу.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ АДХД?

“Деца са АДХД-ом знају шта треба да ураде, али имају тешкоће да то ураде у правом тренутку.” *Dr Russell A. Barkley*

Основне карактеристике, које ометају развој појединца или свакодневно функционисање детета у породици, школи и социјалном окружењу су:

- **непажња** (честе грешке из непажње, заборавности, тешкоће у организацији);
- **хиперактивност** (немир, стално кретање и причање, тешкоће у мирном седењу);
- **импулсивност** (брзе реакције без размишљања, прекидање других, тешкоће у чекању, чести социјални конфликти са вршњацима).

САВЕТИ ЗА НАСТАВНИКЕ

- **организација простора:** место седења близу наставника, даље од прозора, врата или извора буке и чист радни сто;
- **јасна упутства:** кратка, конкретна упутства уз проверу разумевања;
- **структура и рутина:** визуелни распореди, тајмери и планиране паузе;
- **дозвољен покрет:** омогућити дискретан покрет (нпр. стрес-лоптица, кратки физички задаци);
- **позитивно охрабривање:** похвалите труд и напредак, користите награде;
- **флексибилност у оцењивању:** прилагодите задатке и рокове, омогућите додатно време.
- **тимска сарадња:** одржавајте редовну комуникацију са родитељима и стручном службом, заједнички планирајте подршку.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

Родитељство детета са АДХД-ом може бити изазовно, али уз разумевање проблема, доследности и адекватну подршку могуће је значајно унапредити дететово функционисање и породичне односе.

Разумевање проблема: АДХД је неуроразвојни поремећај, а не последица лошег васпитања:

- структура и рутина: уведите јасне дневне рутине (устајање, оброци, домаћи задаци, спавање), користите распореде и визуелне подсетнике;
- јасна правила: правила треба да буду кратка, конкретна и доследна, једно упутство у једном тренутку, проверите да ли вас је дете разумело;
- позитивно охрабривање: похвалите труд и напредак, а не само резултат, користите једноставне награде;
- саморегулација: подстичите вежбе дисања, паузе, разговор о емоцијама и физичку активност;
- тимска сарадња: одржавајте редовну комуникацију са школом и стручњацима, заједнички планирајте подршку.

Закључак

АДХД је хронично стање, али уз адекватну подршку, стрпљивост, особе са АДХД-ом могу бити изузетно успешне креативне и продуктивне.

Рана интервенција је кључ за спречавање секундарних психолошких проблема (анксиозност и депресија; специфичне сметње у учењу- дислексија, дискалкулија; поремећај сензорне обраде).

Помозите детету да открије свој таленат.

ADHD

ДИСЛЕКСИЈА

ПОЈАМ ДИСЛЕКСИЈЕ

Дислексија се дефинише као специфична развојна језичка сметња која се манифестује кроз немогућност овладавањем читања и/или разумевања прочитаног и поред нормалне интелигенције, очуваног вида, повољних едукативних, и социјалних фактора.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ ДИСЛЕКСИЈУ?

- лако се изгубе у тексту;
- морају више пута да прочитају текст;
- немогућност довођења у везу штампаног и писаног слова;
- немогућност запамћивања слова;
- немогућност повезивања слова у континуирани низ, одвојено читање слово по слово;
- честе замене вокала унутар речи;
- застоји пред почетак читања речи;
- прекид читања усред вишесложних речи;
- понављање делова речи, целих речи, синтагми;
- погрешно читање завршних делова речи;
- делимично схватање прочитаног текста;
- апсолутна немогућност разумевања прочитане речи или текста.

САВЕТИ ЗА НАСТАВНИКЕ

- ученицима са дислексијом потребно је пуно више времена да прочитају у односу на остале ученике;
- густо писан текст ће успорити њихово читање;
- наставници и родитељи треба да награде труд, а не само „производ“;
- за ученике са дислексијом оцене треба да буду мање важне од самог напретка;
- када се суочавају с неприхватљивим облицима понашања, одрасли не смеју обесхрабити ученика с дислексијом;
- термини попут „лењ“ утичу на самопоштовање ученика;
- наставници треба да процене стварно знање ученика са дислексијом, а оцена треба да одражава познавање суштине теме, која је предмет рада;
- треба развијати вршњачку подршку, а затим трагати за узроцима вршњачке неприхваћености, уколико их има.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

- уколико је дете пошло у школу, а евидентирано је крајем другог разреда да су присутне тешкоће у читању и писању, неопходна је помоћ одговарајућег стручњака, пре свега логопеда, који ће укључити ученика и родитеља у адекватан рад;
- задатак родитеља је да учвршћује знања које дете постепено усваја, тако што ће се у радосној и опуштеној атмосфери потпуно посветити детету, око сат времена дневно;
- родитељи не смеју обављати задатке уместо детета, нити га присиљавати и упоређивати са другом децом, већ га ненаметљиво подржавати, упућивати и похвалити сваки његов успех;
- не треба се плашити могућег неуспеха и стварати напету атмосферу, када дете одбија да вежба, јер то чине сва деца са таквим тешкоћама;
- треба обезбедити корисне и занимљиве материјале за вежбање код куће, који не личе много на школско градиво, како би на маштовит и креативан начин претворили сваку вежбу у забавну игру.

ДИСГРАФИЈА

ПОЈАМ ДИСГРАФИЈЕ

Дисграфија је неспособност детета да савлада вештину писања (према правописним начелима одређенога језика), која се манифестује у многобројним, трајним и типичним грешкама. Дисграфија је поремећај у учењу писања и стицању способности писања и поред постојања нормалне интелигенције, доброг слуха, као и одговарајуће едукације и социјалних услова.

КАКО ПРЕПОЗНАТИ ДИСЛЕКСИЈУ?

У великом броју случајева дислексција и дисграфија се јављају истовремено. Ипак, у многим случајевима специфичне тешкоће у писању постоје засебно. Такво дете може имати тешкоће у читању само на почетку школовања, а озбиљне тешкоће у писању остају много дужи, када је читање већ савладао.

САВЕТИ ЗА НАСТАВНИКЕ

- ако ученик „изокреће” слова слева надесно или одоздо нагоре, вежбати орјентацију у простору;
- ако ученик невешто држи оловку, радити вежбе за фину моторику прстију и шаке;
- ако не уочава облик графема, вежбати елементе писања;
- ако изоставља слова у речима, вежбати структуру речи, односно редослед и број гласова;
- док ученик пише, неопходно је да гласно говори шта пише;
- предвидети дужи време за усвајање наставних садржаја;
- ако ученик замењује, односно меша слова, вежбати аудитивну дискриминацију и перцепцију;
- писањем усавршавати читање, а читање писањем;
- користити сва чула приликом обраде нових садржаја;
- дати предност усменим облицима у проверавању знања;
- за писмено решавање задатака не ограничавати време;
- темпо рада не сме да диктира наставни програм, већ дететове могућности;
- од изузетног је значаја стално храбрити ученика да се спонтано изражава и подстицати га на самосталност у раду.

КАРАКТЕРИСТИКЕ ИСПОЉАВАЊА

- дисграфичан рукопис је неуредан, лоше постављен у простору странице на којој је изведен, без јасно изведених маргина;
- текст је често неуредан, редови су уломљени, таласasti или силазе косо, не пратећи очекиван хоризонтални правац;
- речи су између себе стиснуте или је простор између њих неједначен, час је шири, час је ужи;
- друга група обележја дисграфичног рукописа односи се на лоше обликовање слова;
- често се исправљају слова доцртавањем делова, "ретуширањем";
- слова се не надовезују него се често надодају, сударају или једна искачу изнад других;
- карактеристично је писање са десне на леву страну (огледалско писмо);
- супституцији (замени) слова на бази супституције гласова по месту и по звучности;
- изостављању слова или слогова;
- непознавању ортографије.

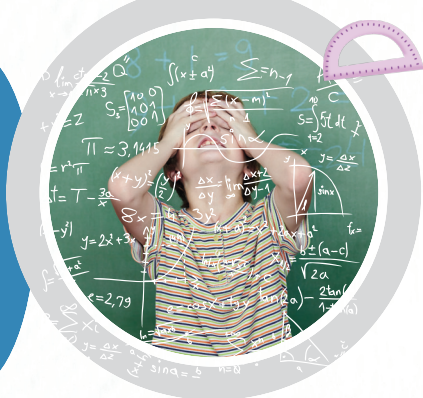
СПЕЦИФИЧНЕ ТЕШКОЋЕ У УЧЕЊУ

ДИСКАЛКУЛИЈА

ПОЈАМ ДИСКАЛКУЛИЈЕ

Дискалкулија је тешкоћа у формирању математичких појмова и усвајању математичких релација и операција. То је поремећај у ком су способности рачунања детета слабије од очекиваних за одређени узраст, интелигенцију и образовање примерено том узрасту. Дискалкулија може бити самостална и једина дететова тешкоћа, а некада се може појавити у комбинацији са дислексијом или дисграфијом.

$$3+3$$

КАКО ПРЕПОЗНАТИ ДИСКАЛКУЛИЈУ?

- замењује бројеве при читању, писању и рачунању-парафазичне супституције;
- ове замене бројева су могуће чак и када дете користи дигитрон;
- слабо памти бројеве у низу, формуле;
- визуелне грешке + се чита као - ;
- грешке које се огледају у огледалском писању бројева или знакова;
- дете је споро чак и када изводи неке елементарне рачунарске радње;
- користи прсте за бројање;
- не може са сигурношћу одредити који је број већи а који мањи;
- дете има лошу просторну и временску организацију;
- тешкоће у провери задатака, логици, планирању....;
- понавља број или радњу више пута (ако је у првом примеру био знак + дете ће сабирати у свим резултатима даље), то су персеверације или погрешке заглављивања;
- тешко памти распоред и редослед;
- отежано памћење спортских правила;
- тешко разликује или не разликује лево и десно;
- тешкоће у меморисању свог броја телефона (ако је изговорен или записан другачије);
- тешкоће при гледању на сат;
- тешкоће праћења резултата у играма.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

- играјте се са временом: реците детету да је оно одговорно да вам каже када је одређено време, славите заједно како лепо напредује и колико је одговорно и „одрасло“;
- идите до супермаркета: нека вам помогне у куповини, можете да се играте тако што му кажете да је оно одговорно за куповину и колико ствари можете да купите, утврдите колико ствари се налази на листи и нека их оно само пронађе;
- поставите му питања у вези цена: ако желимо да уштедимо новац, колико јогурта је потребно да купимо, јогурт који кошта 60 РСД, или онај који кошта 65 РСД?;
- играјте се пребројавања нечега: бројите, на пример, све црвене аутомобиле које видите, пребројите људе које видите са белим ципелама или патикама, колико степеника има;
- пронађите бројеве: док се шетате, можете да се играте „пронађи бројеве“, предложите му да он нађе број „7“, и обоје гледате бројеве кроз улицу, бројеве регистарских таблица;
- непознавању ортографије.

САВЕТИ ЗА НАСТАВНИКЕ

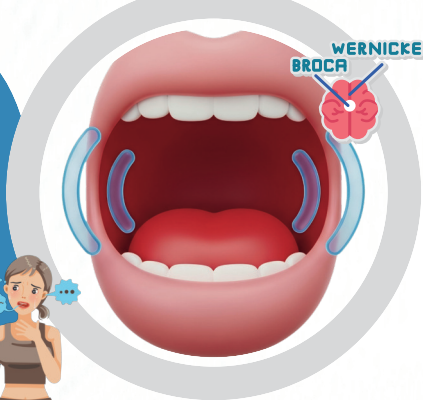
- смањити број задатака на радним листићима за индивидуалну вежбу;
- продужити време како би ученици имали довољно времена за решавање задатака;
- користити визуелну подршку у радним листићима;
- подвући или нагласити операције које треба извршити;
- поступно повећавати број задатака (не преко 10), поступно скраћивати време за рад.

МУЦАЊЕ

ПОЈАМ МУЦАЊА

Муцање је говорни поремећај који се испољава у испрекиданости и неправилности говорног процеса, услед грчева органа за артикулацију (језика, усана, непца), фонацију (гласница) и дисања (дијафрагме и мишића грудног коша). Један од најпознатијих, а уједно и најучесталији поремећај флуентности говора, је муцање.

СМЕРНИЦЕ ЗА РОДИТЕЉЕ

У оквиру општих превентивних мера за спречавање муцања, неопходно је утицати на спречавање стварања подлоге погодне за развој муцања.

То се постиже обезбеђивањем услова за развој детета, што је могуће у хармоничној, мирној и сталоженој атмосфери, без породичних сукоба.

Детету је такође потребно стварање доследне дневне рутине. Дobar животни ритам, укључујући и дневни сан детета до пете године.

Ако дете стално слуша убрзан, прегласан, нејасан или хаотичан говор, оно ће га аутоматски тако и усвајати. Зато је неопходно да дете слуша течан, јасан и граматички исправан говор.

У породици треба успоставити правила комуникације, на пример да не говоре сви истовремено, већ када једна особа прича, друга слуша.

Ако дете већ има запињања у говору, постављамо му краћа питања, мање апстрактна, и то у околностима у којима се оно осећа сигурно, без много слушаца, без присиле.

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

Ако родитељи код свог детета примете неке знакове муцања или ако се муцање већ јавило, треба затражити помоћ стручњака: логопеда, психолога.

- у породици треба говорити сталожено, без прекидања и упадања једном другом у реч;
- треба обраћати пажњу на оно што дете говори, а не како говори;
- дете треба да има утисак да је пред њим довољно времена за говор, без обзира на говорне потешкоће, и да га родитељи стрпљиво чекају;
- не треба сажаљевати дете због муцања, нити га кажњавати због муцања;
- не опомињати дете („полако“, „опет муцаш“, „понови лепо“ итд.);
- дете не сме да стекне утисак да је родитељ забринут;
- оба родитеља морају имати јединствен васпитни став у односу на дете.

САВЕТИ ЗА НАСТАВНИКЕ

- не говорити ученику: „Успори“ и „Само се опусти“;
- не завршавајте речи уместо ученика;
- мотивишите све чланове одељења да науче да пажљиво слушају особу која муца док говори;
- тражите исти квалитет и квантитет рада од ученика који муца, као и од оних који не муцају – не издвајајте их;
- уколико је говорна анксиозност јако изражена, дозволити ученику проверу знања писменим путем.

АСИСТИВНА ТЕХНОЛОГИЈА

ПОЈАМ АСИСТИВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Асистивна технологија (АТ) обухвата скуп алата, уређаја и поступака примене чији је циљ унапређење функционалних способности, самосталности и активног учешћа деце и младих са сметњама у развоју у образовном и свакодневном окружењу.

Захваљујући подршци Министарства просвете, УНИЦЕФ-а и Делегације Европске уније, Ресурсни центар „Мара Мандић“ Панчево опремљен је савременом асистивном технологијом.

КОМЕ ЈЕ НАМЕЊЕНА?

Асистивна технологија намењена је деци са тешкоћама у комуникацији, учењу, пажњи, моторичком и сензорном функционисању, као и у социјалној интеракцији, укључујући и децу из спектра аутизма. Њена примена заснива се на индивидуалним потребама детета, а не искључиво на дијагнози.

ОБЛИЦИ АСИСТИВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Асистивна технологија обухвата:

- алтернативне и аугментативне системе комуникације (ААЦ – PECS, комуникационе табле и апликације);
- дигиталне алате (таблети, образовне апликације, паметне табле); визуелне подршке (распореди активности, пиктограми, социјалне приче);
- сензорне и прилагођене дидактичке материјале;
- савремене технологије, укључујући хуманоидне роботе.

УЛОГА У ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Примена асистивне технологије омогућава већу приступачност наставних садржаја, лакше разумевање задатака и активније учешће детета у учењу. Она доприноси диференцираном и индивидуализованом приступу, у складу са способностима, потребама и темпом сваког ученика.

УЛОГА СТРУЧЊАКА

Асистивна технологија не делује самостално – њену примену планирају, прате и евалуирају дефектолози, логопеди, васпитачи, наставници, психолози и педагози, у сарадњи са породицом и школом, уз континуирану процену ефеката и прилагођавање подршке.

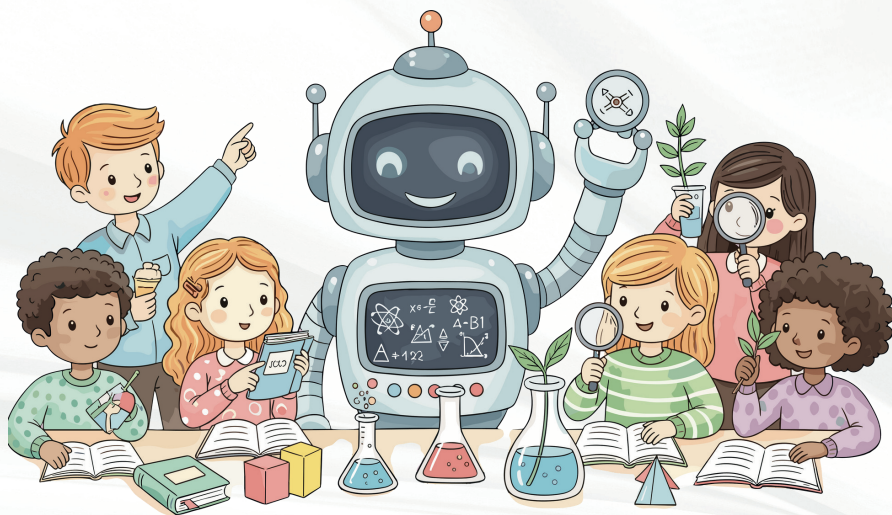
ХУМАНОИДНИ РОБОТ КАО ПОДРШКА У УЧЕЊУ

Хуманоидни робот представља иновативно средство подршке које кроз структурисане, предвидиве и мотивационе интеракције подстиче развој пажње, комуникације и социјалних вештина код деце. Његов хуманоидни изглед, могућност интерактивне комуникације и висок степен прилагодљивости чине га снажним мотивационим алатом који подстиче активно учешће детета у процесу учења и терапијском раду.

Кроз заједничке активности, хуманоидни робот доприноси инклузији и јачању вршњачких односа, јер постаје заједнички фокус активности и посредник у интеракцији између деце са и без развојних тешкоћа.

У образовном контексту, примена хуманоидног робота подржава развој академских и функционалних вештина, укључујући усвајање језичких и математичких садржаја, као и унапређење пажње, памћења и вештина неопходних за свакодневно функционисање.

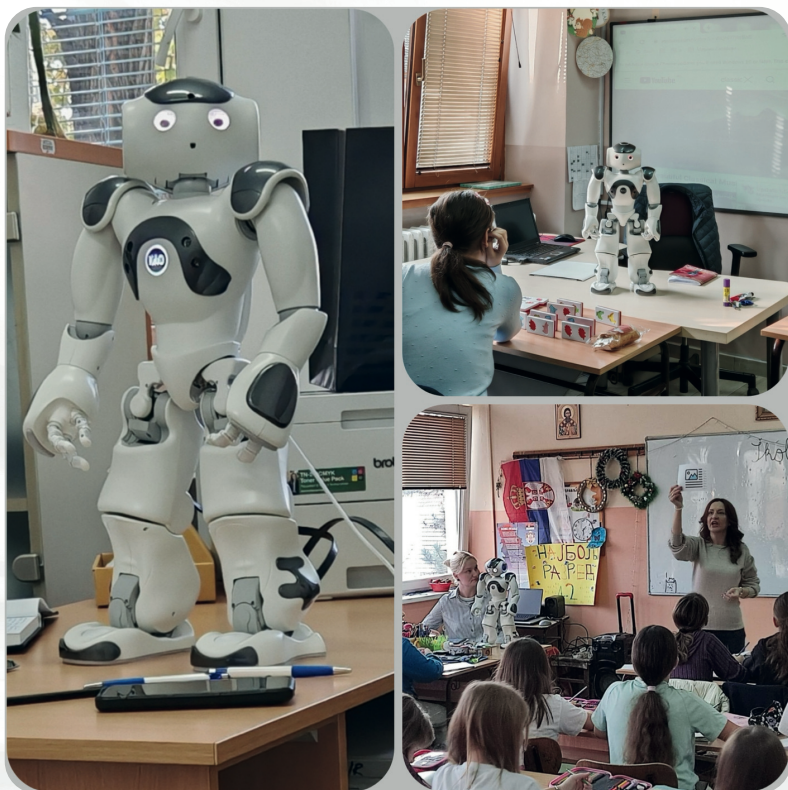
Хуманоидни робот не замењује стручњаке, већ представља додатно средство у раду дефектолога, логопеда, психолога и педагога. Његова примена обогаћује стручну праксу, уводи савремене технологије у образовни процес и доприноси развоју инклузивног и подржавајућег окружења за свако дете.

У раду Ресурсног центра „Мара Мандић“ Панчево, асистивна технологија и хуманоидни робот Воли користе се као део индивидуализоване и функционално усмерене подршке деци са развојним тешкоћама.

Ученик са тешкоћама у комуникацији и пажњи укључен је у структурирану наставну активност уз подршку визуелног распореда, визуелног тајмера и хуманоидног робота Воли. Робот даје кратке и јасне вербалне инструкције, моделује пожељна понашања и подстиче ученика на извршавање задатака кроз интерактивну размену. Истовремено се користе ААЦ алати, чиме се ученику омогућава изражавање потреба, доношење избора и активно учешће у активности. Примена визуелних подршки и робота доприноси повећаној мотивацији, дужем задржавању пажње и већој самосталности у раду.

Ефекти примене огледају се у смањењу нежељених понашања, унапређењу комуникације и квалитетнијем укључивању ученика у наставни процес. Активност се реализује уз континуирано праћење и евалуацију стручног тима, у сарадњи са наставником и породицом.

Обраћам вам се као наставница, али и као родитељ детета са сметњама у развоју, са жељом да дам своје мишљење о досадашњој сарадњи са Ресурсним центром "Мара Мандић" и стручњацима који пружају подршку нашој ОШ "Бранко Радичевић" из Панчева.

Моје дете, М.Г., узраста 12 година, ученик 6. разреда, укључен је у додатну подршку дефектолога већ више година. У претходном периоду имали смо различита искуства, од којих су нека била осредња и нису дала значајније резултате у континуитету. Међутим, последње две године, откако се укључио тим стручњака дефектолога из Ресурсног центра и додатне подршке у рад са М.Г., уочљив је стабилан и мерљив напредак.

Рад дефектолога је континуиран, структуриран и прилагођен индивидуалним потребама детета. Посебно бих истакла да се приступ не заснива само на формалном извођењу активности, већ на разумевању дететових могућности, темпа и начина учења. М.Г. је током овог периода показао напредак у пажњи, сарадњи, самопоуздању, као и у функционалним вештинама које му олакшавају свакодневно функционисање у школском окружењу.

Као родитељ, примећујем да дете показује мањи отпор према раду, већу сигурност у изражавању и бољу толеранцију на захтеве и промене. Као наставница, могу да уочим да су препоруке и смернице које добијамо од дефектолога практичне и применљиве у настави, што доприноси бољој координацији између школе и стручне подршке.

Сматрам да је највећа вредност рада Ресурсног центра управо у континуитету, доследности и стручности појединаца који раде директно са дететом. Овакав вид подршке има реалан ефекат само онда када постоји стабилна сарадња, јасни циљеви и међусобно уважавање свих учесника у процесу – детета, родитеља, наставника и стручних сарадника.

Због тога желим да изразим задовољство досадашњом сарадњом и надам се да ће се овакав модел рада задржати и у наредном периоду, јер се показало да даје конкретне и видљиве резултате у развоју детета.

Данијела Грбин

Приручник приредили:

Горан Владић

Анита Дуковски

Катарина Јоцић

Марија Михајловић

Невена Илић

Бојана Куриљ

Миљана Мириловић

Александра Алексић

Ненад Куриљ

Данијел Јованов

Лектура:

Катарина Мартиновић

Корице и дизајн:

Марија Михајловић

Година 2026.

Приручник за
родитеље и
сараднике
Деца са сметњама у
развоју

Ресурсни центар „Мара Мандић“, Панчево